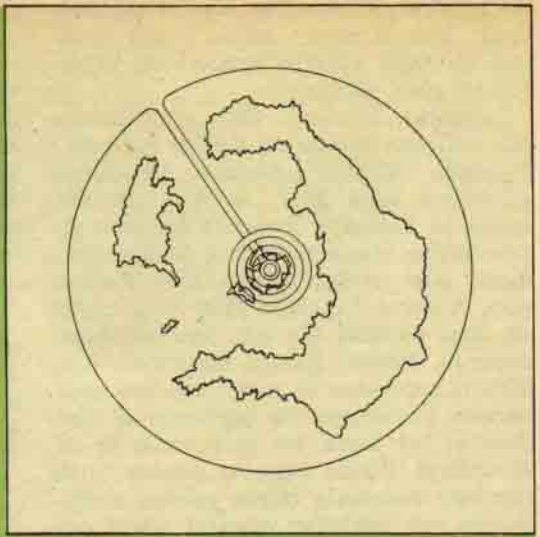

PLATO, BİR SIFIR HATASI VE ATLANTİT ÜLKESİ

A. DOROZYNSKI

ATLANTİT KRALLIĞI EGEDE, SIKLAT ADALARINDAN UFAK VE SÂKİN SANTORİN ADASI ÜZERİNDE BULUNUYORDU. JEOLJİK ARAŞTIRMALAR VE KAZILAR BU TEORİYİ KUVVETLE DESTEKLEMEDİR.

İlk Çağ yazıları arasından, Plato'dan kalma birkaç yaprak, asırlardan beri arkeolog, tarihçi ve yazarları meşgul etmektedir. Konu Kriteasın büyükbabasından duyduğu ve Platona naklettiği bir hikâyedir. Solonun dostu olan büyükbaba ünlü devlet adamının yazdığı bir vesikaya sahipti. Solon Atinadan sürüldüğü ve Mısırda bulunduğu sırada sözünü ettiğimiz vesikayı bir Mısır rahibinden öğrendiği bilgilerle yazmış, vatana döndüğünde onu Kriteasın büyükbabasına teslim etmişti. Plato Kriteastan öğrendiklerini «Kriteas» ve «Time» isimli iki eserinde nakletmiş, Atlantidten ve Atlantların Greklerle yaptığı savaştan bahsederek büyük bir Atlantid edebiyatının doğmasına önyak olmuştur. O gnüden beri konu hakkında 5.000 yazı yayınlanmış, çeşitli yazarlar Atlantid Ülkesini oldukça hayalî tezlerle, başta Atlas Okyanusu olmak üzere dünyanın değişik yerlerinde göstermişlerdir. Bugün bilim bütün bu tezleri reddetmekte, tek bir alternatif kabul etmektedir: Ya Atlantid uydurma bir masaldır (Platonun iddialarına rağmen çünkü yazılarında hakikate aykırı kısımlar bulunmaktadır), ya da Atlantid diyarı Girit Adası ve çevresi-

dir, Adaya Eski çağlarda Denizciler Adası denirdi, denizler hâkimi Atlantların orada yaşaması bu bakımdan akla uygun gelmektedir. Atlantid uygarlığına ait kalıntılar Atina Milli Müzesinde teşhir edilmektedir. Öte yandan, Profesör Spyridon Maritanos Giridin kuzeyindeki Santorin Adasında kızlar yönetmektedir. Araştırmaların yapıldığı arazi kalın pomza taşı ve volkanik toz tabakalarından meydana gelmiştir. Bunların altında bir belde yatmakta, bir Tunç Çağı Pompeisi gün ışığına çıkarılmayı beklemektedir. Sırası gelmişken ilginç bir olayı nakledeyim: Aynı yerde 1866 senesinde Fransız jeologu Fouqué kazılar yapmış, birçok oda ve eşya bulmuş ancak kazı yerinde bulunan bir bağ ve istimplâki için istenen yüksek bedel yüzünden araştırmalarını yarıda bırakmağa mecbur olmuştu.

Santorin kazılarında çıkarılan bir fresk Atina Müzesindedir: Kıvrık yapraklı kırmızı çiçekler ahtapotların hareketini andıran bir hamle ile duvara tırmanmakta (Girit-Minos uygarlığında ahtapot motifi çok kullanılmıştır), turuncu başlı esmer-beyaz vücutlu stilize bir kuş çiçekten çiğçeçe uçmakta sanki nektar

ve böceklerden kendine ziyafet çekmektedir. Hemen hemen hiçbir eksiği olmayan bu fresk taptaze renkleri ile kazılanın en güzel parçasıdır.

Atlantid Ülkesinin Girit dolaylarında bulunduğunu ispatlayan deliller nelerdir? Platonun Atlantid toprakları konusunda yazdıkları uzun girift ve mitolojik elemanlarla karışıktır bununla beraber yazılanlardan arazinin şekli ve ölçüleri hakkında bazı veriler çıkarılabilir. Platona göre Atlantid başkenti 23,50 Km. çapında olan merkezi bir ada üzerinde bulunuyordu. Neptün adanın korunması için, etrafını topraktan ve sudan yapılmış çemberlerle kuşatmıştı. Bu çemberler iç içey diler ve bir deniz, bir kara sırası ile dizilmişlerdi. Platon bilhassa çember tarifi üzerinde durmakta bütün çember kenarlarının her noktadan merkezi adaya eşit uzaklıkta olduğuna işaret etmektedir. Düşününün anlatlıkları ile şöyle bir şema çizilebilir :

1. En ortada sarayın bulunduğu merkezi ada.
2. Adanın çevresinde 185 metre eninde yuvarlak bir kanal.
3. Kanalı kuşatan 370 metre genişliğinde bir kara şeridi.
4. Bu kara şeridinin etrafında 370 metre eninde başka bir kanal.
5. Kanalin çevresinde başka bir kara çemberi (555 m.)
6. Kara çemberinin etrafında 555 metre eninde son bir kanal.
7. Onun etrafında çep çevre (eni 9.250 metrelik) bitek bir ova.
8. Deniz.

Denizden merkezdeki adaya trafik iki yoldan sağlanırdı :

1. Kara çemberlerini düz bir çizgi halinde yarıp adaya ulaşan 100 metre enindeki bir kanalla.
2. Bütün kanalların üzerinden aynı doğrultuda geçen ve kara çemberlerini birbirine bağlayan köprülerle.

Plato, başka bir bölümde sitenin çok yüksek bir yerde bulunduğunu, dikdörtgen bir ova ile çevrildiğini, ovanın denize kadar uzanan dağlarla sarıldığını, dağlarla ovanın arasında bir hendeğin varlığını bildirmektedir. 90 metre derinliğinde, 370 metre genişliğinde ve 1.850 metre uzunluğunda olan bu hendek dağlardan inen suları toplamağa yararlıdır.

Görüldüğü gibi Plato iki Atlantid tanımını sunmakta, fakat bunlar birbirini tutmamaktadır, bir taraftan dağlık bir böl-

geden söz edilmekte, öte yandan iç içe çemberlerle çevrilen bir ada anlatılmaktadır. Demek ki iki ayrı yerden bahsedilmektedir, başkent merkezi adada bulunduğu göre, dağlık bölgenin krallığa ait başka bir adada bulunduğu düşünülebilir. Zaten Kriteas isimli kitapta Atlantların hüküm sürmüş olduğu birçok adadan söz edilmektedir. Böylece Atlant Ülkesinin tek bir adadan ibaret olmadığı ispatlanmış oluyor.

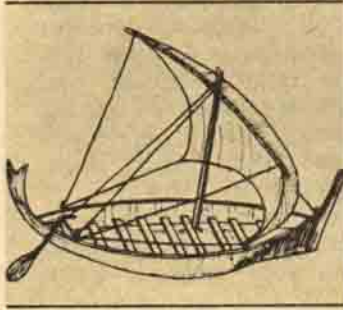
Solon'un Mısırlı rahipten öğrendiğine göre, Atlantlar Greklere ve Mısıra savaş ilân etmiş, Grekler saldırıyı cesaretle püskürtmüştü. Harpten sonra müthiş bir olay olmuş, Atlantid Ülkesi bir gün ve bir gece içinde denizlerde kaybolmuştur.

Platonun hikâyesi çözülmeyen çelişkilerle doludur, bu yüzden anlattıkları tümü ile kabul edilemez, ancak arada bilinen tarihi olaylara uygun düşen kısımlar vardır, bunlar bizi aydınlatılabilir. Örneğin Mısırlı rahibe göre Atlantlar Greklere 9.000 yıl önce saldırmışlardı. Solonun M.Ö. 600 yıllarında yaşadığını bilmekteyiz. o halde savaşın M.Ö. 9600 senelerinde olması lâzım, halbuki o tarihte ne Mısır ne de Grek uygarlıkları vardı, bu bakımdan verilen tarih hatalıdır. Öte yandan Plato Atlantların tarımsal hayatlarını, kullandıkları eşyaları anlatırken hep Tunç Çağına ait ayrıntıları belirtmektedir. Bu çağ ise Akdeniz çevresinde M.Ö. 2500 yıllarına rastlar. Atlant yasaları metal bir sütun üzerine yazılmıştı. Yazı M.Ö. 3000 yıllarında çıktığı gibi sütunun yapıldığı orışalk madeni bir bakır bileşimi olup gene Tunç Çağı ile ilgilidir. Atlant mimarisi, denizciliği hep bu çağı yansıtır, kısaca Atlant uygarlığı bir Tunç Çağı uygarlığıdır, böyle de olunca Atlant tarihini M.Ö. 10000 yıllarına kadar uzatmak yanlıştır. Sonuç olarak Grek - Atlant savaşı Solonun yaşadığı devirden 9.000 yıl önce olamaz, bu tarihin doğru çıkması için onun bir sıfırını atmak icap eder. o zaman Mısırlı rahibin anlattığı olaylar, 9.000 yıl önce değil, 900 yıl önce, yani (Solon M.Ö. 600 yıllarında yaşadığına göre) M.Ö. 1500 senelerinde oluyor.

Atlantların Solondan 900 yıl önce yaşadığını kabul ettiğimizde Plato'da görülen birçok çelişki ortadan kalkar ve olaylar birbirini tamamlar: M.Ö. 1500 tarihi Ege bölgesindeki müthiş bir depremin tarihidir; depremle beraber Santorin Adasının bir kısmı denize gömülüyor, Santo-

**DUVAR RESİMLERİ (FRESKLER)
MANZARA, TAŞLAR, TARİHİ BİLİ-
NEN BİR FELÂKET**

Sağda Santorin'de bulunmuş duvar resimlerinden (Fresk'lerden) zambaklarla ilgili olanı (İlkbahar gelişi). Aşağıdaki gemi ve amfiteatr Atlantid'in incelenmiş kültürüne birer mısaldir. Santorin bir krallığın başkentiydi. Jeolojik kesitlerden anlaşıldığına göre M.Ö. 1500 yılında Atlant'ların üzerinde yaşadığı volkan uyandı ve bu krallığı hükmettikleri denize ve efsaneye gömdü.

rin Körfezi meydana geliyor, ada ahâlisi tümü ile volkanın içinde veya lalvarın altında can veriyor. Bugün bile o feci sarıntının izlerine rastlamaktayız: Ada bazı yerlerde kalınlığı 30 metreyi bulan bir ponza taşı tabakası ile örtülüdür, işte kazılar bu kesimde yapılmaktadır. Kazılar arkeolojik bilgiler sağlamakla beraber o müthiş felâketin niteliği konusunda da bizleri aydınlatmaktadır. Artık Santorin depreminin 1830 yıllarında meydana gelen Krakatoa depreminden de şiddetli olduğu anlaşılmıştır. Krakatoa felâketi sırasında ortalık kül ve buhardan iki gün, iki gece sımsiyah olmuştu. Deprem dalgaları 30 metre yüksekliği bulmuş, 295 köyü yok etmiş, 36.000 insanın ölümüne sebep olmuştu. Deprem bölgesinden 150 Km. ötede pencereler yerlerinden fırlamış, 600 Km.'ye kadar binalar hasar görmüş, camlar kırılmıştı. Depremin şiddeti, Hiroşimaya atılan atom bombasının yüzbin katı idi. Uzmanlara göre Santorian depreminin şiddeti Karatoanınkinin dört mislidir: Yanardağın püskürttüğü lav ve küller denizde yüzlerce kilometre kare alanı kaplamıştı; lavların çöküntüsüne bugün bile Girit, Filistin, Suriye ve Mısırda rastlanmaktadır. Boşalan volkanın içine deniz hücum etmiş, yüksekliği 210 metreyi bulan bir deprem dalgası halinde kraterden fıskırmıştı. Santorin kraterinin deniz yüzeyindeki alanı 83 kilometre karedir, derinliği 300 veya 400 metreyi bulmaktadır; buna karşılık Krakatoa volkanının krateri 22 kilometre karedir, derinliği 200 ile 300 metredir. Demek ki Santorin kraterinin boşluğu Krakatoanınkinin beş katıdır. Krakatoada lav tabakası yarım metreyi geçmediği halde, Santorinde yer yer 30 ile 40 metreyi bulmaktadır. Santorin volkanının püskürmesi ile meydana gelen enerji, yıllık dünya elektrik enerjisi tüketiminin yedi katıdır (1950 yılına göre).

Kazılardan sağlanan bilimsel veriler, Profesör Galanopulos'a Eski çağları hatırlatmış, bu konuda bir mukayese yapmasına yol açmıştır: Modern bilgilerle antik yazı ve efsaneler birbirini doğrulamaktadır, bakın 18 inci Mısır sülâlesinden kalma bir papirüste feci olay nasıl nakledilmektedir: «Uzun bir gece.. gök gürültüsü, su baskını, arkadan güneşin ancak ay kadar aydınlık saçtığı karanlık gündüzler..» Başka bir papirüsten: «Gözlerimiz hiçbir şey farkedemez oldu.. Şiddet ve fırtına sebebiyle dokuz gün saraydan dışarı çıkmadık. Yanımızda duranın

yüzünü göremiyorduk. Aman yerden gelen bu gürültü bir kesilse!... Şehirler yıkıldı, Yukarı Mısır harabeye döndü..» Santorin depreminin M.Ö. 1.500 yıllarında meydana gelmesi ile Atlantlar arasındaki bağlantı bununla da kalmaz: Tarihçilere göre Teselya Kralı Promete ilk Atlant Kralı Atlasın kardeşi idi. Prometenin oğlu Dökalion'a gelince o Grit Kralı Min'csun kızı Arian ile kardeşti (M.Ö. 1500 yılları), öte yandan Greklere göre büyük tufan Yahudilerin Filistine göç ettiği yıllara rastlar (M.Ö. 1516-1495 veya 1457-1426 arası), Jeoloji uzmanları Santorin kazılarında çıkarılan bir odun parçasını radyo-aktif karbon metodu ile inceleyerek onun M.Ö. 1410 yıllarına ait olduğunu hesaplamışlardır yüz senelik bir yanlışlık payı ile bu kalıntı M.Ö. 1310 veya 1510 senelerine ait olabilir. Galanopulos aynı zamanda Mısırlıların uğradığı felâketlerle Santorin faciası arasında ilişki bulmaktadır: Ortalığın kararması, gök gürültüsü, dolu, ateş yağmuru, salgın hastalıklar, suyun kan haline gelmesi (küllerin içindeki demir oksidi yağmurla karışınca eriyerek suya kırmızımtrak bir renk vermişti), bütün bu olaylar depremin sonucudur. Musanın geçişi sırasında açılan, sonra Mısırlılar üzerinde kapanan deniz ise, bir deprem dalgası olayından başka birşey değildir. Söz konusu deniz zannedildiği gibi Kızıl Deniz olmayıp Nil Deltasının doğusuna düşen Sirbon veya bugünkü adı ile Sebza El Bardavil Gölüdür. Herodot bu gölü Mısırın sınırı sayıyor, tarihçi Strabon ise onu aşılması zor ve tehlikeli diye tanımlıyordu.

Profesör Galanopulos, Platonun Atlantid'in batısı için gösterdiği tarihi yanlış saymakta, bunda bir sıfır hatası olduğunu iddia etmektedir. Batma Solondan 9.000 değil, 900 yıl önce yani (Solon M.Ö. 600 yıllarında yaşadığına göre) M.Ö. 1500 yılında kısaca Santorin depremi ile aynı tarihte olmalıdır. Sıfır hatası nereden gelmektedir? Belki Plato anlattıklarına bir efsane havası vermek için bile bile mübalağa etmiştir, belki de kaynak olarak yanlış yorumlamıştır. Eski Mısırda 100 sayısını sarımsık bir ip şeklinde, 1.000 lotüye benzer bir çekle ifade edildirdi; Plato bu sembolleri karıştırmış olabilir. Böyle olunca, Plato'da rastlanan sayıları on kat uafıltmak icap eder: Artık Atlantid Ovasının ölçüleri 550 ve 375 Km. olmayıp sadece 55 ve 37,50 Km.'dir (Giritteki Mes-

sara ovasının büyüklüğü) ovanın etrafını saran kanalın uzunluğu yalnız 185 Km.'dir. Aynı şekilde Atlant askerlerinin sayısı 60.000 olmayıp 6.000'dir, gemi sayısı 1.200 değil, 120'dir, her gemide 200 değil ancak 20 kişi mürettebat vardır (Minos fresklerinde görülen gemi resimlerinde olduğu gibi).

Galanopulos'a göre, Atlantid Ülkesinin Atlas Okyanusunda batmış olması bilimsel bakımdan tamamiyle imkânsızdır, uzmanlar bu teoriyi kesinlikle redetmektedir. Bütün araştırmalar Atlantidin Ege bölgesinde bulunacağına işaret etmektedir, başkentin de Santorin adasında olması lâzımdır. Antikitede Grekler adaya yuvarlak manâsına Strongil, daha sonra Venedikliler Santorini demişlerdi; bugün ise adı Tera adası'dır. Adanın görünüşü Platonun anlattığı eski başkenti andırmaktadır: Onu bir çember içinde tasavvur edersek çapı 20 Km. olurdu (Metropolün bulunduğu adanın 23.50 Km. idi). Santorin Adasının 25.000 yıl önce meydana gelen bir volkanik püskürtme sonucu ortaya çıktığı bilinmektedir. Platonun bahsettiği kanallar belki de o azmanlar teşekkül etmişti. Bugün bile engebeler Platonun şemasına uymaktadır. Benzerlik sadece bir raslantı mıdır? Amerikan bilim gemisi Vema, bu konuda sondajlar yapmış çıkarttığı kesitte kabartmaların kabaca tek merkezli birçok daireye uygun düştüğünü kaydetmiştir.

Eski başkent adanın merkezinde olduğu için, deprem sırasında tamamiyle yok olmuştur, bu bakımdan saray kalıntılarına rastlamak asla mümkün olmaz; ama kazılardan prens ve burjuva konutları çıkarılmakta, dekorasyonları zarif Minos stilini yansıtmaktadır. Minoslular, Atlantlar boğaya tapar, bakırı ve bronz işler, kanalla sulama yapar, üzüm ve zeytin yetiştirirlerdi. Gene Atlantlar gibi iyi gemici ve denizlerin hâkimi idiler. Tarihçi

Tukidite göre Minos denizlerin ilk kralı idi. Nihayet, Minos krallığı tıpkı Atlantid Devleti gibi tek bir krala bağlı ufak prenslikler şeklinde idare edilirdi. Kısaca Minos-Atlant benzerliği ikisinin tek ve aynı milleti temsil etmesi tezini kuvvetlendirmektedir.

Santorin günümüzde de Yunanistana ait ilginç bir adadır. Limanda deniz çok derin olduğu için gemilerin demirlemesine elverişli değildir, bu yüzden gemiler ya etraftaki kara parçalarına uzun hatlarla tutturulur, ya da uzaklara demirleyip, yolcularını sandallarla karaya çıkartırlar. Rıhtımdan başşehir Fıra'ya giden tek bir yol vardır, o da, 500 basamaklık dik bir yokuştur. Burdan ancak yaya çıkılır veya eşek sırtında gidilir. Tepeye varıldığında karşılaşılan manzara çarpıcıdır: Bir yandan volkanın kraterine açılan baş döndürücü bir uçurum, öte yandan eski krater konsisinden arta kalan ve denize kadar yumuşak bir meyille inen bir yamaç. İki tepe arasında küçük beyaz köyler, bağlarla örtülü yamaçlar ve körfezin ötesinde Terazia. Terazia, adayı kuşatan kara çemberinden kopup ayrılmış bir parçadır.

Ufak bir müze, Santorin sakinlerinin sık sık sarsılan topraklarına ne denli bağlı olduklarını ispatlamaktadır. Büyük felâketten sonra tekrar adaya yerleşen insanlar, tarih boyunca çeşitli uygarlıklardan eserler bırakmışlardır. Geometrik devirden kalıntılara, klâsik çağdan bir tiyatro ve tapınağa, Bizans ve Venedik eserlerine kadar değişik uygarlıkların izlerine rastlanmaktadır. Yakın bir gelecekte, pomza taşı ve toz örtüsünün altından bir yeraltı müzesi çıkacak, içinde yatan kalıntıların bir gün ve bir gecede batan Atlantide ait olup olmadığı sorunu daha uzun zaman tartışılacaktır.

SCIENCE ET AVENIR'den
Çeviren: Selma ONAT

UYGARLIK BİR HAREKETTİR, BİR ŞART, BİR GEZİ YA DA BİR LİMAN DEĞİLDİR.

ARNOLD TOYNBEE

GÜÇLÜKLER İNSANIN GERÇEKTEN NE OLDUĞUNU MEYDANA ÇIKARAN ŞEYLERDİR,
EPİCTETERS

GÖLGE DOĞUŞUNU İŞİĞA BORÇLUDUR.

JOHN GAY

ESASLI KONULAR KARŞISINDA CANIN SIKILMASI KÜÇÜK KAFALARIN KARAKTERİSTİĞİDİR.

R. K. JOHNSON